

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

ul. Koszarowa 4, bud. 20
50-139 Wrocław

tel.: 71 375 44 11, 71 375 44 12 | fax: 71 375 44 13
e-mail: i.soc@uni.wroc.pl

www.uni.wroc.pl | www.i.soc.uni.wroc.pl

Wrocław, 07.09.2023 rok

**Recenzja pracy doktorskiej magistra Piotra Ciacha
pt. „Kłęska żywiołowa jako czynnik destabilizacji, na przykładzie powodzi w
południowo-zachodniej Polsce w 1997 i 2010 roku”**

Recenzent: dr hab. JAN MACIEJEWSKI, PROF. EMERITUS UWR

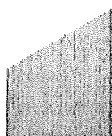
Miejsce pracy: emeryt

Data wykonania recenzji: 07.09.2023

Oświadczenie: Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej pracy doktorskiej, a jej problematyka naukowa mieści się w głównym nurcie jego zainteresowań badawczych.

W odpowiedzi na decyzję Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, przedkładam recenzję pracy doktorskiej mgr Piotra Ciacha. Pracę doktorską pt. „Kłęska żywiołowa jako czynnik destabilizacji, na przykładzie powodzi w południowo-zachodniej Polsce w 1997 i 2010 roku” Doktorant zrealizował pod kierunkiem naukowym Profesora Ryszarda Machnikowskiego.

Oddana do recenzji dysertacja jest oryginalnym naukowym studium analizy wpływu powodzi w południowo-zachodniej Polsce w 1997 i 2010 r. na rozmaite aspekty funkcjonowania państwa, co zasadnie wskazał Autor w uzasadnieniu wyboru tematu, bowiem na świecie niemal codziennie dochodzi do zdarzeń mających charakter klęski żywiołowej, i co stało się „swoistą” treścią obiegowych informacji. Ich powstawanie w większości przypadków jest niezależne od sytuacji gospodarczej, systemu politycznego

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

ul. Piłsudskiego 46, 50-131 Wrocław
tel. 71 375 50 00

tel. 71 375 50 00 / 71 375 50 01
fax 71 375 50 00

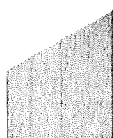
www.uni.wroc.pl / www.sociologia.uni.wroc.pl

czy statusu międzynarodowego państwa, na obszarze którego występują. Dla administracji państwowej jest to z kolei „trudny” egzamin, związany z koniecznością podjęcia działań, mających na celu ochronę ludności i jej dobytku. Zdaniem Doktoranta, biorąc pod uwagę szeroki i wieloaspektowy zakres wpływu klęsk żywiołowych na funkcjonowanie państwa, istnieje wciąż luka badawcza, będąca skutkiem analizowania konsekwencji powodzi niejako segmentowo, bez wystarczającego uwzględnienia ich skomplikowanych sieci wzajemnych powiązań.

Oddana do recenzji dysertacja liczy 239 stron i składa się z wprowadzenia, czterech rozdziałów, krótkiego, „wręcz embrionalnego” podsumowania oraz bibliografii.

W rozdziale pierwszym, mającym w dużej mierze charakter opisowy, Doktorant przeprowadził analizę struktury instytucjonalno-prawnej systemu zarządzania kryzysowego w Polsce. W rozdziale tym Autor przedstawił, wybrane poprawnie definicje zjawisk, które stały się przedmiotem badań, scharakteryzował pojęcia klęski żywiołowej oraz stanu klęski żywiołowej w systemie instytucjonalnym i prawnym Rzeczypospolitej Polskiej. Zaprezentował, jak w aktach prawnych, obejmujących problematykę gospodarowania zasobami wodnymi, ocenia się ryzyko powodziowe w Polsce. Zdefiniował „kanoniczne” pojęcie powodzi, jej rodzaje oraz poprawnie historyczne przykłady tego zjawiska na ziemiach polskich. W dalszej części rozdziału Doktorant opisał strukturę systemu zarządzania kryzysowego w Polsce, z uwzględnieniem zakresu zadań poszczególnych organów, będących elementami tego systemu. Przeanalizował także zapisy Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego, będącego nadrzędnym dokumentem planistycznym, określającym strategię działań z zakresu zarządzania kryzysowego w przypadku poszczególnych rodzajów zagrożeń.

Rozdziały drugi i trzeci, bazujące na studium przypadku, zostały skonstruowane w sposób analogiczny, z uwzględnieniem kilku, wybranych obszarów badawczych, co

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

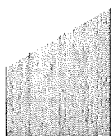
ul. Koszarowa 4 bud. 20
50-139 Wrocław

tel. 71 79 50 10 90 i 71 79 50 10 91
fax 71 79 50 10 90

www.naukiwroc.pl i www.socjologia.uni.wroc.pl

oceniam pozytywnie. W rozdziale drugim podjęto tematykę konsekwencji powodzi z lipca 1997 r., natomiast w rozdziale trzecim postąpiono analogicznie z klęską „wielkiej wody”, która nawiedziła Polskę w maju i czerwcu 2010 r. Podkreślam, że Doktorant, w każdym z obu rozdziałów, dokonał wyodrębnienia trzech obszarów badań, na których skupił swoją uwagę „badacza społecznego”, powołując się rzetelnie na literaturę przedmiotu, uzasadnił, że selekcja poszczególnych obszarów badawczych stanowiła odzwierciedlenie systemowego ujęcia zarządzania kryzysowego. Do jego elementów zasadniczych zalicza się: organy administracji państwowej wraz z jednostkami wykonawczymi; podmioty interwencyjno-ratownicze, podmioty pozarządowe, media oraz społeczeństwo.

Otóż stwierdzam, że bazując się na powyższej typologii, konsekwencje powodzi zostały pogrupowane w trzech kategoriach: politycznej, organizacyjnej i społecznej. W ramach pierwszej z nich, Doktorant opisał zarówno reakcje polityków, w kontekście *public relations*, jak również dokonał dogłębnego oglądu potencjału wpływu nastrojów społecznych, wywołanych powodzią na preferencje wyborcze Polaków, które wyrażone zostały w elekcji parlamentarnej w 1997 r. i prezydenckiej w 2010 r. Płaszczyzna organizacyjna badań objęła przede wszystkim analizę funkcjonowania podmiotów kierowniczych oraz jednostek interwencyjno-ratowniczych w fazie reagowania. Ostatnia z wyodrębnionych kategorii dotyczy natomiast społecznego aspektu powodzi, związanego z rolą mediów i postawą społeczeństwa w sytuacji zagrożenia. Te fragmenty dysertacji, w których poddano analizie społeczne następstwa powodzi w 1997 r. i 2010 r., zostały skonstruowane w oparciu o studium przypadku, wyodrębniając najciekawsze, zdaniem Autora, procesy zainicjowane w przestrzeni społecznej, bowiem ograniczono się do przyjrzenia się konkretnym zjawiskom społecznym, które towarzyszyły obu sytuacjom kryzysowym: w 1997 r. było to powstanie i upadek mitu nowej wspólnoty oraz szczególna rola mediów, natomiast w przypadku roku 2010 skupiono się na roli Internetu w procesie

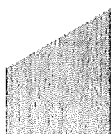

koordynacji działań przeciwpowodziowych, podejmowanych przez mieszkańców zagrożonych terenów (na przykładzie Wrocławia).

Widzę klarownie, że treść rozdziału czwartego stanowi rzetelne, komparatystyczne ujęcie obu powodzi, akcentujące zarówno podobieństwa, jak i różnice, zidentyfikowane w przedstawionych powyżej kategoriach. Następnie opisano zweryfikowane hipotezy badawcze oraz sformułowane wnioski końcowe projektu badawczego, gdzie „brzytwę Ockhama” Autor zastosował aż do ‘bólu’.

Z uznaniem zauważam, iż punktem wyjścia do rozważań podjętych przez Autora w rozdziale pierwszym, było zdefiniowanie pojęcia klęski żywiołowej. Doktorant, powołując się na zapisy Ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, zreferował normatywne ujęcie rzeczzonego zjawiska, podając jego historyczne przykłady na terenie Polski. W dalszej części podrozdziału uwidocznił krytycznie różnicę pomiędzy ustawową definicją klęski żywiołowej, a pojęciem stanu klęski żywiołowej, będącym narzędziem prawnym, mającym służyć możliwie najskuteczniejszemu prowadzeniu działań zaradczych, w momencie pojawienia się zagrożenia w ponadnormatywnej skali. Następnie wskazał, jakiego rodzaju prerogatywy przysługują poszczególnym szczeblom administracji, w sytuacji wprowadzenia stanu klęski żywiołowej i jakie konsekwencje może to za sobą pociągać (strony od 13 do 18).

Widzę, że w dalszej części rozdziału pierwszego, Autor skupił się już konkretnie na przedstawieniu zjawiska powodzi, jako jednego z najczęściej występujących zagrożeń naturalnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Podrozdział ten zawiera zarówno definicję powodzi, zasięgniętą z treści Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r., „Prawo wodne”, jak również wyodrębniono poszczególne rodzaje zjawiska, wraz z podaniem historycznych przykładów ich wystąpienia na terytorium Polski. W dalszej części podrozdziału opisana została przygotowane przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej akty prawne

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

ul. Koszów 4, 50-139 Wrocław

tel. (71) 79 47 50 96, 79 47 50 97
fax (71) 79 47 50 96

www.socjologia.uni.wroc.pl

czyli Ramowa Dyrektywa Wodna z 2000 r. i Dyrektywa Powodziowa z 2007 r., stopniowo implementowane i wdrażane na gruncie polskiej legislacji. Na podstawie treści rzeczonych dokumentów, przeanalizowane zostały podstawowe zadania, nałożone na państwa członkowskie Unii Europejskiej, w wyniku przyjęcia zapisów obu wspomnianych aktów prawnych (strony od 18 do 29).

W podrozdziale trzecim, Autor dokonał przeglądu zapisów Ustawy z dnia z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym. W tej części dysertacji poddano krytycznej analizie pojęcia sytuacji kryzysowej i zarządzania kryzysowego, w oparciu o zapisy rzeczony ustawy ale i literaturę przedmiotu. Doktorant opisał, aktualne funkcjonowanie w Polsce systemu zarządzania kryzysowego, odwołując się zarówno do jego ujęcia funkcjonalnego, jak i instytucjonalnego. W osobnej części podrozdziału krytycznie ocenił podmioty, które stworzono w celu koordynacji działań za zakresu zarządzania kryzysowego oraz stałego monitorowania i analizowania zagrożeń. Szczególne miejsce zajmują w tym aspekcie Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego oraz Rządowe Centrum Bezpieczeństwa. Dokonana analiza Ustawy o zarządzaniu kryzysowym stanowiła dla Doktoranta punkt wyjścia do syntezy Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego, jako dokumentu planistycznego, określającego strategię działań z zakresu zarządzania kryzysowego w stosunku do poszczególnych rodzajów zagrożeń, sporządzonego w oparciu o art. 5 Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (strony od 29 do 44).

Szczegółowo analizując ostatni podrozdział w rozdziale pierwszym, dostrzegam z satysfakcją, że Autor odwołuje się bezpośrednio do tytułu rozprawy, bowiem podjął w nim dyskurs nad pojęciem destabilizacji, jej rodzajami i konsekwencjami dla funkcjonowania państwa. W dalszej części podrozdziału, Doktorant wyodrębnił tylko kilka aspektów, w których konsekwencje powodzi mogą być najbardziej dotkliwe, w ujęciu indywidualnym i

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

ul. Koszutowa 4, 50-139 Wrocław
tel. 71 375 12 12

ul. Świdnicka 17, 50-131 Wrocław
tel. 71 375 12 12

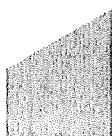
www.wydzialnaukspolecznych.uni.wroc.pl

zbiorowym. Zdaniem Autora, należą do nich przede wszystkim straty materialne oraz następstwa psychologiczno-społeczne. Doceniam, iż Doktorant wyszczególnił jeszcze jeden kontekst oddziaływania klęski żywiołowej na funkcjonowania państwa, który określił aspektem politycznym, a dalsza lektura dysertacji potwierdza, że to właśnie temu rodzajowi następstw klęsk żywiołowych Autor poświęcił sporo miejsca, co ma swoje uzasadnienie, biorąc pod uwagę dyscyplinę, w której rozprawa została przygotowana (strony od 44 do 50).

Rozdział drugi zawiera wszechstronną analizę przebiegu i konsekwencji powodzi z lipca 1997 r., przeprowadzoną w oparciu o założenia badawcze, przedstawione w rozdziale pierwszym. W pierwszym podrozdziale Autor scharakteryzował przyczyny, przebieg i chronologię powodzi (strony od 51 do 61).

Zauważyłem już wcześniej, iż szczególnie dużo miejsca w pracy przeznaczono na opisanie politycznych konsekwencji powodzi, Autor przyjrzał się rzetelnie ale i krytycznie postawom polityków wobec klęski żywiołowej, przede wszystkim w kontekście *public relations*. Przywołana została pamiętna wypowiedź ówczesnego premiera Włodzimierza Cimoszewicza o ubezpieczeniach. Przedstawione zostały również postawy polityków lokalnych, których emanacją była aktywność Bogdana Zdrojewskiego we Wrocławiu, czy konflikt wojewody wrocławskiego z mieszkańcami miejscowości, w których próbowano wykonać wyrwy w wałach przeciwpowodziowych (strony od 69 do 76).

W kolejnym podrozdziale II rozdziału Autor opisuje dylemat dotyczący zasadności wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarach poszkodowanych przez powódź, wykorzystując stenogramy z posiedzeń Sejmu, trafnie przywołał emocje, które towarzyszyły politykom podczas debaty nad możliwością sięgnięcia po to rozwiązanie (strony od 76 do 79).

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

ul. Piłsudskiego 103, 50-131 Wrocław

tel.: 71 79 40 96 96 | 71 79 40 96 97

fax: 71 79 40 96 96

www.socio.wroc.pl | www.uni.wroc.pl/en/socio

W ostatniej części rozdziału drugiego Doktorant zawarł ocenę wpływu powodzi na nastroje społeczne, a przede wszystkim na decyzje wyborcze, podjęte przez Polaków w wyborach parlamentarnych w październiku 1997 r., w oparciu o badania opinii publicznej, nakreślił klarownie stan nastrojów społecznych i sympatii politycznych w miesiącach bezpośrednio poprzedzających lipcowy kataklizm i skonfrontował je ze społeczną oceną działalności władz podczas powodzi oraz ze zmianami preferencji wyborczych, które zaszły wśród wyborców już po jej ustąpieniu. W oparciu o analizy wyników wyborów parlamentarnych na zalanych terenach, Autor twierdzi, iż potencjał wpływu powodzi na zmianę popieranych ugrupowań politycznych, był mocno ograniczony i niejednoznaczny (strony od 79 do 97).

W kolejnej części rozdziału drugiego Autor odnosi się do społecznych konsekwencji lipcowej powodzi, choć fragment ten posiada charakter bardziej opisowy niż empiryczny, gdyż Doktorant położył nacisk na uwypukleniu najbardziej charakterystycznych zjawisk społecznych, towarzyszących powodzi w 1997 r. Szczególną uwagę Doktorant zwrócił na opisanie „nimbu” nowej wspólnoty, funkcjonującej w dniach kulminacji powodzi we Wrocławiu oraz na specyficzną wyrazistą rolę, jaką w tych krytycznych dniach odegrały media (strony od 103 do 122).

W ostatnim podrozdział dotyczącym powodzi w 1997 r. Autor zawiera pogłębioną natomiast analizę przyczyn strat powodziowych, w kontekście funkcjonowania administracji publicznej. Znalazła się tu ocena stanu zabezpieczeń przeciwpowodziowych oraz efektywności działań grup dyspozycyjnych, w momencie wystąpienia zagrożenia. Krytyczne wnioski zostały sformułowane w oparciu o konkluzje raportów pokontrolnych Najwyższej Izby Kontroli (strony od 122 do 135).

Natomiast w rozdziale trzecim recenzowanej rozprawy Doktorant mówi o konsekwencjach powodzi z maja i czerwca 2010 r. Został on skonstruowany w sposób

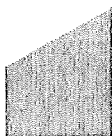

analogiczny do rozdziału drugiego, co, jak sędzę, w zamyśle Autora ma sprzyjać możliwości odnalezienia różnic i podobieństw pomiędzy następstwami obu analizowanych wezbrań Odry. Podobnie jak w poprzednim, w pierwszej części poddano analizie przyczyny poprzez chronologię przebiegu powodzi (strony od 136 do 142).

W podrozdziale opisującym polityczne konsekwencje powodzi i rolę, jaką odegrała ona w kampanii przed wyborami prezydenckimi z czerwca (pierwsza tura) i lipca (druga tura) 2010 r., Doktorant skonstruował podobnie, jak w przypadku jego odpowiednika w rozdziale drugim. Punkt wyjścia stanowiło przedstawienie kształtu sceny politycznej przed wystąpieniem powodzi, co stanowiło przyczynek do dalszej, rzetelnej analizy zmiany nastrojów społecznych w trakcie i po ustąpieniu powodzi. Dokonując kwerendy archiwalnych materiałów medialnych, Autor opisał reakcje na powódź, wśród kandydatów na urząd prezydenta (strony od 142 do 166).

Z kolei podrozdział dotyczący społecznych następstw powodzi w 2010 r. został przez Autora ograniczony tylko do opisu jednego zjawiska, czyli rosnącej roli Internetu w mobilizacji i samoorganizacji mieszkańców. Doktorant zwrócił także uwagę na nowe elementy współpracy pomiędzy twórcami treści medialnych, a ich odbiorcami, opisując rzeczzone zjawisko na przykładzie bloga internetowego, zreszającego w trakcie powodzi wielu mieszkańców Wrocławia i okolic (strony od 184 do 189).

Już w ostatnim podrozdziale Doktorant odnosi się do powodzi z 2010 r., i zaniedbań w ochronie przeciwpowodziowej w latach 1997-2010. W miarę dokładnie Autor opisał skalę zaniechań w sferze inwestycji przeciwpowodziowych, które istotnie przyczyniły się do strat odnotowanych w dorzeczu Odry w 2010 r. Opisane zostały plany inwestycyjne zawarte w *Programie dla Odry – 2006* oraz w *Projekcie Ochrony Przeciwpowodziowej dorzecza rzeki Odry*. Następnie Doktorant skonfrontował pierwotne założenia obu dokumentów, ze stopniem zaawansowania inwestycji. Szczególnie rażąco

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

INSTYTUT SOCJOLOGII

ul. Rezerwatowa 1, 20-032
Białystok, 22-00-0000

tel. 81 435 51 41, 435 51 42 | fax 81 435 51 43
fax 81 435 51 44

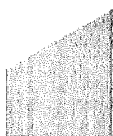
www.us@uw.edu.pl | www.socjologia.uni.wroc.pl

jest, jego zdaniem brak podjęcia przed 2010 r. prac budowlanych przy zbiorniku w Raciborzu, stanowiącym strategiczny element zabezpieczenia przeciwpowodziowego górnej i środkowej Odry (strony od 189 do 200).

W rozdziale czwartym zawarto poprawną metodologicznie ale skromną analizę porównawczą obu powodzi, podjętą w niektórych z aspektów, opisywanych przez Autora we wcześniejszych rozdziałach rozprawy. Takiemu porównaniu poddane zostały ekonomiczne konsekwencje obu powodzi (skala strat materialnych), społeczne reakcje na „wielką wodę” oraz ocena działalności władz w zakresie reagowania kryzysowego. W podrozdziale 4.2 zawarto skromną weryfikację hipotez badawczych (strony od 209 do 221). Zakończenie pracy jest „embrionalnym” podsumowaniem, o bardziej ogólnym charakterze, w którym niewiele Doktorant powiedział o swoim dziele.

Po tak wnikliwej, wręcz drobiazgowej ocenie zawartości merytorycznej, metodologicznej i empirycznej przechodzę do **uwag krytycznych czy raczej dyskusyjnych**, bowiem w recenzji wypada wskazać „słabsze” czy raczej dyskusyjne fragmenty dysertacji. I tak Doktorant w swoich rozważaniach zaprezentował przykłady konkretnych reakcji społecznych na „wielką wodę” jednak bez pogłębionej analizy postaw mieszkańców, którzy poddani zostali niespodziewanym dla nich sytuacjom kryzysowym spowodowanych powodzią. Na tym poziomie naukowym wymaga się głębszej refleksji naukowej, dyskursu w celu wyeksponowania znaczenia badanych zjawisk i ich uwarunkowań oraz reperkusji.

Następnie, mam pytanie o zasadność umieszczania wypracowanej i zastosowanej metodologii we Wprowadzeniu (strony 6 do 10)? Następnie dość enigmatycznie przedstawiono treść rozprawy, z kolei w spisie treści pierwszy rozdział jest bez tytułu, drugi i trzeci to „hasła” a czwarty w nazwie zawarto planowane czynności metodologiczne czyli na „roboczo”. Otóż jestem zwolennikiem, a nawet propagatorem ‘brzytwy Ockhama’ w przypadku nie należało być tak „oszczędnym”. Podczas publicznej obrony oczekuję wytłuma-

czenia owej logiki tak przedstawionej metodologii,, otóż Doktorant najpierw stawia kilka pytań, badawczych, czyli można sądzić problemów, następnie cele szczegółowe i formuluje pięć hipotez (bez głównej). Przechodzi dalej swobodnie do problemów badawczych w postaci pytań (strony 8 i 9), których wymienia aż siedem. Przechodząc do zakończenia, mam w trybie recenzji pytanie, czy zrealizował Pan Magister założone cele i rozwiązał problemy badawcze? Jakie są efekty weryfikacji postawionych hipotez? Może się ujawniły jakieś walory implementacyjne w wynikach rozprawy?

Przedłożona przez Doktoranta rozprawa jest „wagowo” wystarczająca, spełniając podstawowe normy przyjęte dla prac doktorskich. Jak prawie każda, także i ta praca doktorska nie jest wolna od błędów typu formalnego, w tym błędów stylistycznych, interpunkcyjnych (wszech obecne myślniki) czy edytorskich.

Pozytywnych aspektów napisanej dysertacji jest całkiem sporo, Doktorant mozolnie zbudował warsztat badawczy. Wskazał wyraziście, iż podjęta problematyka jest aktualna dla naszej cywilizacji, powodzie były, są i będą, o czym przekonujemy się nieustannie.

Podsumowując recenzję i dokonując reasumpcji fragmentarycznych ocen i opinii oraz krytycznych uwag jednoznacznie wskazuję, iż zrealizowany projekt doktorski jest oryginalny naukowo i spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r., o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r., nr 65, poz. 595 z późn. zm.), co kwalifikuje magistra Piotra Ciacha do uzyskania naukowego stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Zatem stawiam wniosek o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jan Majewski

